

מסורת הש"ס

- ה. ילקוט נ"ך תתקצב.
ו. סנהדרין מו, א.
ז. ילקוט נ"ך תלט.
ח. (הכינוי) ברכות לו, א. שבת
ז, א. נה, א. קנב, א. עירובין
נד, א. ריה כד, ב. כתובות
יב, ב. יד, א. נג, א. גטין עח,
ב. קדושין לב, א. לג, ב. ב"ק
יד, א. טו, ב. לו, ב. ב"ב קלג,
ב. סנהדרין פ, ב. ע"ז מו, ב.
כריתות יט, ב. נדה ג, א. יז,
א. בה, ב.
ט. סנהדרין קו, ב.
י. קדושין ל, א.
יא. סנהדרין, א.
(ועייני' פמ"א) תנחומא
מצורע א. במדבר פ"ד.
שהש"ט פ"א שוח"ט ה.
ילקוט נ"ך תתקצב.
ובתוספתא סנהדרין פ"ב.
תנבא"ר פ"ג (חלק).
יב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א.
ותוספתא חגיגה פ"ב ב.
ילקוט נ"ך תתעד.

גרסות

למה נמשלו תלמידי חכמים
בכת"י: למה נמשלו דברי תורה.
ומאי
מאיר, ר' מאיר בכת"י ומאי
נפקא ליה מנייה, ר' מאיר.
השתא קאמר בכת"י: השתא
דאמרת הכי קאמר. מאי קאמר.
מאיר בני אומר בכת"י: מאיר
בני כך הוא אומר.
שיניה בכת"י: בת קול.
אם כך הקב"ה מצטער בכת"י:
אם כך אמר הקב"ה מצטערני.
דחלי בעיברא בכת"י: דקאי
ותלי בעיברא.
שמומיה בכת"י: מבייתיה.
שראו בכת"י: דאזי הוא.

לשון

טיפ
משמעותה העיקרית של המלה היא כנראה כמו בארמית ובערבית – בוך, לכלוך ולולעת מפרשים שונים גם (חידוד). ומכאן הושאלה המלה לכל דבר שאינו נקי, גם במובן הרוחני של המלה – קטא, שטא, תאווה וכיוצא באלה.

אישים

נימוס הגרדי
בטראסה הוא האיש הקרוי
במקורות אחרים אבנימוס (מן
היוונית οἰνομοσος – יש סבורים
ש' הוא פילוסוף יווני בשם זה,
שחי בעיר גדר (ויש לקרותו
אימפדו הגדר), שהיה לוחם
תקיף נגד האליטות.
במקורות אחרים מסופר על
בשר ומתן פנימוס שונים כי
מבין חכמי עיראק, שאלות
פילוסופיות ודתיות שונות.
הוא כי היה קר של כבוד
הדדי בין ויבין קר מאיר. חכמים
הפליגו בשבח חכמתו ואמרו כי
"לא קמו פילוסופים באומות
העולם ככלם וכאבנימוס
הגדיר".

דרש רבא: מאי דכתיב (מהו שנאמר) "אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל וגו'" (שיר השירים ו, יא) למה נמשלו תלמידי חכמים לאגוז — לומר לך: מה אגוז זה, אף על פי שמלוכלך בטיט וכצוואה אין מה שבתוכו נמאס שרק הקליפה מתלכלכת ולא תוכו. אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח (חסא) — אין

הַדָּרֶשׁ רָבָא: מַאי דְכָתִיב "אֶל גִּנַּת אֲגֹז יֵרֶדְתִּי
לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנֶּחֱל וְגו'" לָמָּה נִמְשְׁלוּ תַלְמִידֵי
חֲכָמִים לְאֲגֹז? לֹאמַר לָךְ: מָה אֲגֹז זֶה, אֵף עַל פִּי
שֶׁמְלוּכְלָךְ בְּטִיט וּבִצּוֹאָה — אֵין מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ
נִמְאָס, אֵף תַּלְמִיד חָכֵם, אֵף עַל פִּי שֶׁסָּרַח — אֵין
תּוֹרָתוֹ נִמְאָסָת. אֲשַׁכְחִיהַ רַבָּה בַּר שִׁילָא לְאַלְהִיָּהוּ,
אָמַר לֵיהּ: מַאי קָא עָבִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? אָמַר
לֵיהּ: קָאמַר שְׁמַעְתָּא מִפּוּמִיָּהּ דְּכוּלָּהּ רַבָּנָן,
וּמִפּוּמִיָּהּ דְּרַבֵּי מַאִיר לָא קָאמַר. אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי?
— מִשּׁוּם דְּקָא גָּמַר שְׁמַעְתָּא מִפּוּמִיָּה דְּאַחַר. אָמַר
לֵיהּ: אַמַּאי? רַבֵּי מַאִיר רִמּוֹן מְצָא, תּוֹכוֹ אָכַל,
קְלִיפְתּוֹ זָרַק! אָמַר לֵיהּ: הִשְׁתָּא קָאמַר: מַאִיר בְּנֵי
אוּמֵר: בְּזִמְנָן שְׁאָדָם מְצַטְעַר שְׂכִינָה מַה לְשׁוֹן
אוּמֵרָת — קַלְנִי מֵרֹאשִׁי, קַלְנִי מִזְרוּעֵי. אִם כֵּן
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַטְעַר עַל דָּמָן שֶׁל רְשָׁעִים —
קַל וְחוֹמֵר עַל דָּמָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁנִּשְׁפָּד.

ג. אֲשַׁכְחִיָּה שְׁמוּאֵל לְרֹב יְהוּדָה דָּתְלִי בְּעִכְבָּרָא
 דְּדָשָׂא וְקָא בְּכִי. אָמַר לִיה: "שִׁינָנָא, מַאי קָא בְּכִית?
 — אָמַר לִיה: מִי זִוטְרָא מַאי דְּכָתִיב בְּהוּ בְּרַבְּנָן
 "אֵיה סִפֵּר אֵיה שְׁקֵל אֵיה סִפֵּר אֶת הַמַּגְדָּלִים."
 "אֵיה סִפֵּר" — שְׁהִיו סוֹפְרִים כָּל אוֹתִיּוֹת
 שְׁבִתוֹרָה, אֵיה שׁוֹקֵל — שְׁהִיו שׁוֹקֵלִים קֵלִין
 וְחִמּוּרִין שְׁבִתוֹרָה. "אֵיה סוֹפֵר אֶת הַמַּגְדָּלִים" —
 שְׁהִיו שׁוֹנִין שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הַלְכוֹת בְּמַגְדָּל הַפּוֹרֵחַ
 בְּאֹיִר. וְאָמַר רַבִּי אֲמִי: תֵּלֶת מָאָה בְּעֵיני בְּעוֹ דּוֹאֵג
 וְאֶחֱתִיתוּפֵל בְּמַגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בְּאֹיִר. וַתֵּן: "שְׁלֹשָׁה
 מְלָכִים וְאַרְבָּעָה הִדְיוּטוֹת אֵין לָהֶם חֵלֶק לַעֲוֹלָם
 הַבָּא, אָנּוּ מַה תִּהְיוּ עֲלֵן?! — אָמַר לִיה: שִׁינָנָא,
 טִינָא הִיתָה בְּלָבָס. אַחֵר מַאי — זָמַר יוֹנִי לֹא פָסַק
 מִפּוּמִּיָּה. אָמְרוּ עָלָיו עַל אַחֵר, בִּשְׁעָה שְׁהִיה עוֹמֵד
 מִינֵין נוֹשְׂרִין מַחִיקוּ. שָׂאל נִימוֹס הַגִּדְדִי אֶת רַבִּי
 הַסְּלִיק? — אָמַר לִיה: כָּל מֵאן דִּהְנֵה נָקִי אֲגַב אִימִיָּה
 קִי אֲגַב אִימִיָּה — לֹא סְלִיק.

ד רבי עקיבא עלה בשלום ויבד בשלום, ועליו הכתוב אומר "מִשְׁכְּנֵי אֶחָדֶיךָ נִרְוָצָה". ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השׁרת לדוּחֶפוּ, אָמַר לָהֶם הַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הֵנִיחוּ לִזְקֵן זֶה, שְׂרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכְּבוֹדִי.

חילה ולכן לא נחשבה להם תורתם ולא הגנה עליהם. ומסבירים: **אחר מאי** (מה) היה אם בהיותו בין החכמים. משמע שעוד בחילתו הוּא כרוך אחר תרבות תורה. **מינין נושרין מחיקו** שהיה מחזיק וקורא בהם. הרי שאפילו בהיותו בבית המדרש: **כל עמר דנחית ליוורה סליק** [האם כל צמר שנכנס ליוורה להצבע עולה לו הצבע?]: **כל מאן דהוה נקי אגב אימיה** — **סליק**, כל דלא הוה נקי אגב אימיה — עולה). שמי שלא היה נקי והיה לו פגם מעיקרו אין התורה משפיעה עליו כראוי. **ושלום**, ועליו הכתוב אומר **משכני אחרך נרוצה** הביאני המלך חדריו" (שיר רמס. אמר להם הקדוש ברוך הוא. הניחו לזקן זה, שראוי להשתמש בכבודי.

מגדל הפורח באויר / הריח וכן רשיי סבורים ש' הדבר מתיחס להלכות טומאת אוהל, לברי' מגדל (כלומר ארץ עץ) המצוי באויר – כחלל בין חלקים שונים של הבית (כמשנת אהלות פ"ד מ"א), ובחילוקי הדנים הרבים, שיכולים להיות כאשר הטומאה מצויה בבית או במגדל עצמו, ובאוצר הכבוד מנסה ליישב את הפירושים שמביא רשיי שהכוונה היא ברמז לאות ל' (שצורתה כמגדל הפורח), שהרי היא היחידה מכל האותיות הנמשכות למעלה מן (השורה) או למגדל של דוד הפלגה, ומסביר מקצת מן הרמזים הששייכים לכך הגנועים לשכונת ה' בעולמו. ואכן היו מן הגאונים שאמרו ש' יתכן (על ידי אמצעים שונים) שהיה מגדל פורח ממש באויר, וחילוקי הדנים שיש בכך קשורים בדיון 'אוהל זורק'. והביאו דבר זה כדוגמה שלמרות שקיומו של חפץ הפורח באויר לא היה מציאותי בימים ההם, מכל מקום חכמים אלה ראו בחילוקי האהלכות היכולים להיות בדבר שהיה באמת סברה מופשטת בלבד.

ההשאה קאמער — עכשיו שמע לוקח ואמר שמועה מפיו. קלני מראשי ר' מאיר אמרה נמסכת סנהדרין (מו, א). חזקיהו "כי קללת אלהים תלוי" (דברים כא): קל לית, איני קל. ולישנא מעליא כינה הדבר כלפי מעלה. קלני מזרועי — כמד אני מזרועי שילחמי זה שמה נעונו. ותלי בעיברא דדשא נשען על הנרית. ברבנן — בחלמדיס היולאין לתרבות רעה. שוקלין — לדרוש קל מחמור וחמור מקל, לפי המשקולת של קל וחמור. במגדל הפורה באויר — יש מפשעים: שדורשין גובהו של למ"ד ודורשין בו כל זאת. ויש אומרים: מגדל דור הפלגה. ולי נראה: מגדל הפתוח לאויר גרסינן, והן מהלכות אלהות. מגדל של עץ, שקורין *משט"ר, ועומד בפתח ופתחו פתוח לבקעה או לחצר שהוא אויר, נמסכת אלהות (פרק רביעי משנה א) ישנה משנה: מגדל העמוד באויר. ארבעה הדיוטות — נלעס ודואג ואחיסופל וגחזי, פירק "חלק". טיגא היתה בלבם — רשעים היו מימיהם. אחר מאי — מפני מה בא לידי קר, ולא הגינה חורתו עליו? ומר יווני לא פסק מביתו — והיה לו להניח בשביל חורבן הבית, דכתיב "נשיר לא ישחיו יין" (ישעיה כד). נושרין מחיקו — קודם שהפסיד ענינו לתרבות רעה. אלמלא: טיגא הווח בלבו. כל עמר דנחית ליורה סליק — כל אמר שניתן ליורה של סממנין לנבוע עולה לו נבוע, או אינו עולה? כלומר: כל הלומדים לפני חכמים, עולה להן חורבן להגין עליהן מן החטא? כל דנקי אגב אימיה — שלא תחלכלך בגיזה — עולה לו נבוע. כלומר, כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו — עולה לו, כן נראה צעיר ורבותי מפרשין: כל עמר דנחית ליורה סליק — כל שירד לידו גיהנם עולה. אגב אמו — אמר בן יומו שלא נרמס בטיט עולה לו הנבוע, כלומר: שיש זכויות בידו עולה.

תוספות

כל עמר דנקי נחית אגב אימיה –
 כלומר: מי שיראתו קודמת לחכמתו
 – חכמתו מתקיימת. ודואג ואחיתופל
 דלא מגני להו תורתן – לפי שלא היה
 להם יראה כלל, כדאיתא בסוטה פרק
 "נוטל" (כא, א).

מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ הִרְבֵּה סִפְרֵי מִינִין נוֹשְׂרִין מִחִיקוֹ. שְׂאֵל
מֵאִיר: כָּל עֵמֶר דְּנִחִית לְיֹרֶה סֵלִיק? — אָמַר לִיה: כָּל
— סֵלִיק, כָּל דְּלֹא הוּא נְקִי אֲגַב אִימִיָּה — לֹא

ד. רבי עקיבא עלה בשלום ויירד בשלום, ועל אחריו נרועה". ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השטות ברוך הוא: הניחו לזקן זה, שראוי להשתמש בכח

אמר ליה (ל'): שיננא, טינא (פגימה) היתה בלכם מתחילה, שהיו פגומים מתוכם כן — זמר ייוני לא פסק מפומיה (לא פסק מפיו) שהיה מזמר תמיד שירים יווני ואמונתם. כן אמרו עליו על אחר: בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספן כבר היה בו פגם מסוים. ולכן חטא. שאל הפילוסוף הנכיר נימוס הגרדי את ר' מזל כומר, האם כל הבאים ללמוד תורה כולם יוצאים אנשים הגונים וראויים? אמר ליה לא סליק נמי שהיה נקי אגב אימו מתחילתו עולה וזה מי שלא היה נקי אגב אימו איך יחזרו להשלים ענין ארבעה שנכנסו לפרדס, ר' עקיבא עלה בשלום וירד השירים א. ד.) מספרים, ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדחפו על שנכנס

השאת קאמור וכו' / רבים תמדה על כל נטש זה, מרוע לא נאמדה תורה בשם ר' מאיר בשיבה של מעלה, ומה העולה לכך בדבר רבה בר שילא. והיה שפירש כי באמת כלפי שמים גלוי וידוע היה שר' מאיר התכוון רק לשם שמים ולא נזקק מרדעיותו הרעוע של רבו. אלא שיש בענין זה גם דאחר – רעת הרבניות, הרואים בנזקם בלומן זה דבר של גנאי, ומשום שצריך אדם להיות נקי גם בעיני הרביות היה זה כפסול לר' מאיר. אולם כאשר גם בעולם של מטה, בעיני חכמים כרבה בר שילא, יש הרואים את צד הזכות שבדבר הרי ראוי ר' מאיר שיאמרו: תורה כדרכה בשמו (אזהרה).

קלני מראשי וכו' בישו זה התקשו כי כבר האמוראים (סנהדרין מ', א). והגאונים פירשו כי אדם השל ברע מרגיש כאילו איננו צרי עדות וכל רוח קלה עלולה להפריחהו, והוא לשון קל. **אני** העל לשון חורוני – אמר בדברים סדר הסוד (כאן באוצר הכבוד). ובדרך הקטן פירושוו שכיון שנאמר ישראל הם מצויים בתפילין של הקביה שעל ראשו חורוני, הרי כאשר יש צער לאדם מישראל נפגמים כביכול תפילין אלה ונפולים ונמצא כאילו הוא קל מראש חורוני (וכך להגיד).

ע י ו נ י ם

ימשטיי"ר מן הצרפתית
העתיקה mestier - ארון.